

A TONGKONAN RENOVÁCIÓJA

A toradza építészeti örökség karbantartása

1

1-2. Több tongkonan és alang sorakozik Kalimbuang Boriban

Az építészeti örökség része, a helyi bölcsesség eredménye a toradza építészeti örökség, ismert nevén tongkonan. [1] A toradza nyelvben a tongkonan szó a tongkon szóból származik, amely ülést jelent. Átvitt értelemben részvételt, azonosulást a rituáléval vagy családi szertartással. Az 'an' utótag egy bizonyos helyet jelöl, akár filozófiai értelemben, akár adott célú teret, illetve földrajzi területet. A tongkonan így jelenti a törzsi jog és kormányzás érvényesülését is a családi viszonyok rendezésében, és azt a területet, ahol a harmónia érvényre jut, azaz a tanácskozás helye, az utasítások kiadásának helye, vagyis egy olyan hely, ahol a társadalomban felmerülő gondokat megoldják. A tongkonan egyben a bennszülött uralkodó székhelye a királyi palotával, és a családi kapcsolatok központja. [2]

Koncepciójában a tongkonan a faluszerkezetet követi, amely négyszögletes. A teret három részre tagolja: az első szoba a tangdo, a középső szoba a sali, a hátsó szoba a sumbung. [3]

A tongkonan mint építészeti alkotás különböző helyi anyagokból készül, fából és bambuszból, amelyek élettartama korlátozott, így rendszeresen renovációra szorul. A renováció a sérült szerkezetek javítását jelenti anélkül, hogy javulna a minőség vagy a kapacitás. [4] A Nagy indonéz szótárban (KBBI) a renováció jelentése: megújítás, felfrissítés, épületek felújítása. [5] Mindezek értelmében a tongkonan karbantartása vagy renovációja erőfeszítés a tongkonan felújítására, hogy továbbra is eredeti rendeltetésének megfelelően legyen használható.

Kutatási módszer

Tanulmányunk célja annak bemutatása, hogyan lehet a toradza épített örökséget fenntartani (tongkonan), mint

az egyedülálló toradza építészeti hagyomány alkotásait. A kutatás kvalitatív. Az adatgyűjtés megfigyeléssel, interjúval és dokumentációval történt. A kutatási változó a hagyományos toradza építészet (tongkonan) fennmaradása. Az alkalmazott adatelemzési módszer leíró kvalitatív elemzés, azaz minden változó leíró elemzése, amely négy tevékenységfolyamatból áll, azaz az adatok kiválasztásából, az adatok bemutatásából, az elemzésből és a következtetésekből.

Eredmények és következtetések

Formáját tekintve a tongkonan lábakon álló ház, amelyet a földfelszínre fektetett kőalapozás támaszt alá, ez tartja a ház oszlopait, melyeket erős inakkal kötnek össze. A pillérek tetején a ház maga rendszerint három tereméből áll – elülső, középső és hátsó szoba –, felettük a tető rétegesen fektetett bambuszból készül. [6] A hagyományos toradza építészeti formák az 1. képen tanulmányozhatók.

A tongkonan renoválására több lépcsőben kerülhet sor, az alábbiak szerint.

2

Előkészítés

Az előkészítés nagyon fontos, hiszen a tongkonan házak javítása vagy renoválása rendkívül sokba kerül. Ezért általában meghívják mindazokat a rokonokat, akik a tongkonanban születettek leszármazottai. Ez azért lehetséges, mert a toradzsa értelmezés szerint a tongkonan nem személyeké, hanem családok közösségeié, akiknek felmenői a tongkonanból származnak. Általában a családi gyűlésen jelentik be, hogy „a tongkonanunk felújításra szorul”, és rendszerint együtt kiszámítják a javítási költségeket. Miután a költségvetés elkészült, a nemzetség minden nagycsaládja elmondja, milyen mértékben tud hozzájárulni. [7] Ebben megmutatkozik a nemzetség egysége, és a toradzsa nép tagjai segítik egymást, mint egy nagy család. Ha már a nagycsaládban mindenki megtette a vállalását, és még mindig vannak költségek, amelyekre nincs fedezet, a jobb módú családok vállalják ezeket a költségeket, vagy néha ismét megpróbálják elosztani a költségeket a nagycsalád egészében, hogy mindenre legyen fedezet.

Kivitelezés

A renováció alatt minden család igyekszik a helyszínen, közelről figyelni, hogyan zajlanak a felújítási munkák. De mivel sok család a toradzsa területén kívül dolgozik, a család öregjeit bízzák meg a munkák felügyeletével. A kivitelezést rendszerint a nagycsalád által megbízott szakember végzi, a megfelelő fák kiválasztásával kezdődik az erre a célra ültetett erdőben (kombong), majd a fákat kidöntik és feldolgozzák építési anyaggá. Régen a kivitelezés nem történhetett bármelyik napon, hanem csak a hitük szerinti „jó napon”. Ha eljött az istenek (Puang Matua) szerinti jó nap, akkor kezdődhetett csak a munka. Régen ilyenkor rituálisan disznót vagy legalább csirkét vágtak, melyet a szegény családok fogyaszthattak el. [8]

A gondozott (építési) erdő, a kombong nagyon fontos része a tongkonan gondozott környezetének, ahol sokféle jó fa kap helyet, mint a ciprus, az uru, a bambusz stb. Itt készül az anyag jó előre a tongkonan és az alang (rizspajta) szerkezetei számára, így nem okoz nehézséget a megfelelő fa fellelése, hiszen a falu közelében, egy gondozott kertben időben megnő. Amellett hogy épületfát ad, hasznos növényeket is termelnek itt, mint a kávé, kakaó, vanília, ami gazdasági segítséget jelent. Ezen felül a kombong ökológiai és természetvédelmi értéket is jelent, segíti a tongkonan környezetének fenntarthatóságát. A karbantartott erdő modelljét mint a tongkonan erdős környezetét a 3–4. képen láthatjuk.

Ha elég szerkezeti anyagot sikerült gyűjteni, azaz elegendő épületfa gyűlt össze, és a fedéshez a bambusz is elegendő, az anyagokat a gondozott erdőből a felújítan-

3

4

3-4. Épületfa- és bambuszerdő (kombong) a tongkonan környezetében

dó házhoz szállítják, majd kiválasztják a jó napot, hogy elkezdjék a sérült részek bontását és azonnali pótlását. Az eddigi tapasztalatok szerint legtöbbször a tetőt kell javítani, hiszen ez van legjobban kitéve az időjárásnak és az esőnek, míg a többi rész sokkal tovább kitart, akár több száz év után kell csak felújítani. [9] A kivitelezés maga a bambuszállvány (paya) elkészítésével kezdődik a felújítandó ház körül, hogy a szakember vagy a munkás elérje a magas vagy nehezen elérhető helyen lévő részt is. Az 5. képen látható ennek megvalósítása. Bambuszlétrákat is szerkesztenek, hogy a munkások vagy kézművesek biztonságosan tudjanak fel- és lejárni, ahogy az a 6. képen látható.

A következő lépésben az összes építőanyagot a helyszínre hordják, ideiglenesen az állványzathoz támasztva, ahogy a 8. képen látható.

A szerkezet kivitelezése a tetőszerkezet készítésével kezdődik, melyhez erős épületfát használnak, majd bambuszrudakat fektetnek keresztbe a ház teljes hosszában, rattannal kötve a tetőszerkezethez, ezekre kerül a felhásított bambusz tetőfedő anyag, mely a külső héjalást adja. Meg kell jegyezni, hogy a hagyományos toradzsa ház-

Irodalom / References

- [1] Lullulangi, Mithen – Sampebua, Onesimus – Tenriola, Raeny: „Tongkonan in Kalimbuang Bori and its Built Environment in the North Toraja Regency South Sulawesi Indonesia”, *Astra Salvensis*, Vol VI (2018), Supplement No 1, pp 159–268, Publisher: Transilvanian Association for the Literature and Culture of Romanian People (ASTRA).
- [2] Tangdilintin, L T: *Tongkonan (Traditional Toraja House), Architecture & Toraja Decoration*, Yayasan Lepongan Bulan, Tana Toraja, 1985.
- [3] Lullulangi, Mithen – Onesimus, Sampebua: *Arsitektur Tradisional Toraja*, Makassar, Publisher UNM, 2007.
- [4] Ahmad: „Renovasi, Rehabilitasi atau Restorasi”, *Helpdesk APK*, 2015-06-30, hozzáférhető: <https://helpdeskapk.wordpress.com/2015/07/30/renovasi-rehabilitasi-atau-restorasi/> [utolsó belépés: 2019-11-28].
- [5] Setiawan, Ebta: *Kamus Besar Bahasa Indonesia (KBBI)*, Online version [2.5], Jakarta, Pembinaan Bahasa Kemendikbud (Pusat Bahasa), hozzáférhető: <https://kbbi.kemdikbud.go.id/> [utolsó belépés: 2019-11-28].
- [6] Sampebulu, Victor: *Toraja Traditional Architecture Development Environmen, Architecture Seminar*, Makassar, Hasanuddin University, 2002.
- [7] Sarungallo, dalam Said A A: *Tongkonan Kesu Traditional Function*, Rantepao, Press Com, 2016.
- [8] Bonggalangi: *Persiapan Mendirikan Rumah*, Simbuang, Press Com, 2015.
- [9] Padda, Semuel: *Cara merenovasi tongkonan*, Bori, Press Com, 2017.
- [10] Sandarupa, Stanislaus: *Life and Death in Toraja*, Makassar, Torindo (2010).
- [11] Tangdirandan: *Mambubung Banua*, Pana', Press Com, 2016.

5

5. Felállványozás

Fotók: Mithen Lullulangi

6

6. A felújított tongkonan

ban nincsenek szegek vagy más vas kötőanyag. Tehát a szerkezeti kötések rögzítőhevederekkel és csapokkal megoldottak. A bambuszelemeket rétegenként fektetik alulról kezdve, amíg el nem érik a tető vagy a gerinc tetjét. A gerincnél hagyományosan palmarostokkal zárták a rést, ma legtöbbször bádoglemezzel fedik a tetőt. Ha csak természetes anyagokat használnak, a tetőt általában negyven vagy ötven év után le kell bontani és fel kell újítani. A modern korban az építőanyag-ipar hatására sok toradzs ember a tetőket bádoglemezzel fedi, így az élettartam elérheti a 100 évet, és csak utána kell felújítani, bár ez csökkenti az örökség értékét és a turistáknak is kevésbé tetszik. [10]

Befejezés

A munka elkészül, legtöbbször a tetőfedés befejezésével. Rendszerint az utolsó tetőfedő elemet, a gerinc legtetjét félreteszik, megvárva a rendkívüli, úgynevezett Mambubung szertartást. Erre az utolsó mozzanatra a tongkonant támogató teljes nagycsaládot meghívják, tudatva velük, hogy a felújítás majdnem kész, és mindenkit várnak, bár nem kötelező részt venni. A szertartáson általában több disznót levágnak, és valamennyi jelen lévő család együtt fogyasztja el ezeket, a munkában fáradó mesterembereket pedig különleges bánásmódban részesítik, nagyobb húsadagot kapnak (diangka'i), és a maradékot hazavihetik, hogy a családjuk megegye. [11]

Hálaadás

A tongkonan renováció eseményének a csúcspontja a Mangrara Banua. Miután a tongkonan felújítása elké-

szült, a teljes nagycsalád keres egy jó napot a Mangrara Banua szertartás elvégzésére. Ezen a szertartáson a tongkonanhoz tartozó valamennyi rokonnak részt kell vennie, és hozzájárulnia lehetőségeikhez mérten. A családok adományai, amivel hozzájárulnak, legtöbbször disznó, rizs, pénz, pálmabor és így tovább. Rendszerint a szertartás annyira vidám, amennyire csak lehet, ezzel jelezve a hálát az istennek (Puang Matua), hogy megáldotta őket, adott erőt, egészséget és tehetőséget, hogy képesek legyenek a tongkonanjuk felújítására, amely az őseiktől származó örökség. Ezen a ceremónián általában több tucat disznót és csirkét levágnak, és nemcsak a családok vannak jelen, hanem más érdekelteket vagy a helyi önkormányzat képviselőit is meghívják, hogy vegyenek részt a szokásos ünnepségen. A Mangrara Banua ünnep nagyon fontos hagyományos ünnep a toradzs közösség számára, hívják Rambu Tuka' ünnepnek is, amely szintén hálaadó ünnepet jelent az istennek az áldásért és segítségért, hogy a tongkonan felújítása elkészülhetett.

Ez az ünnepség a tongkonan-felújítás egész eseménysorozatának csúcspontja, amely után a munka késznek tekinthető, és az egész nagycsalád minden tagja visszatér otthonába, napi életéhez és munkájához. Ezután a család öregei, akik még a faluban élnek, megkapják a hatalmat a közös tongkonan ház őrzésére, beleértve annak környezetét, különösen a kombong építési erdőt, amelynek fontos szerepe van a toradzs emberek életében. Ugyanis évtizedek után újra fel kell újítani az épületet, és a fent részletezett folyamat újrakezdődik, mert a toradzs emberek számára szegény és gyalázat, ha az elődeik örökségét nem tudják fenntartani. Ezért van az, hogy a mai szupermodern korban az egyedülálló toradzs tongkonan épületek fennmaradnak és felbecsülhetetlen értékű kulturális örökséget képviselnek, így vált ez a terület Indonézia Dél-Szulavézi Provincia (Dél-Celebesz) első számú turistacélpontjává.

Összefoglalás

Az eredmények alapján a következő következtetést lehet levonni: a hagyományos toradzs építészetet képviselő tongkonan épület felújítása a következő lépésekben történik: előkészítés, ideértve a költségek és építőanyagok előteremtését; kivitelezés, vagyis a munkák megkezdése a faanyag kitermelésétől a fenntartott erdőből (kombong) történő szállításon át az építésig; befejezés, amely a munka befejezését és a hálaadó ünnepséget jelenti, amelyet Mangrara Banuának neveznek.

Mithen Lullulangi és Onesimus Sampebua

7. Létra készítése az állványokhoz

8. Az építőanyagok munkahelyre készítése

9. Hagományos részletek

Köszönetnyilvánítás

Köszönjük a Dél-Szulavézi (Dél-Celebesz) tartományi kormányzatnak (Provincial Government of South Sulawesi) és az Észak-Toradzs kormányzósági önkormányzatnak (North Toraja Regency Government), hogy lehetővé tették a szerzők számára a kutatást a területen. Szintén köszönetünket fejezzük ki az északtoradzs közösségeknek, akik segítettek a szerzőket válaszaikkal. Köszönjük a Makassar Állami Egyetem vezetésének (Head of Makassar State University), hogy finanszírozta a kutatást, és a területen az adatgyűjtést.

A b s t r a c t s

WARE-NAGY, Orsolya: BACK AGAIN, AS IT ALWAYS HAS BEEN

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 16-23, DOI: 10.33268/Met.2019.7.1

THE MAIN GUARD'S HOUSE AND STÖCKL STEPS, BUDAPEST CASTLE, HUNGARY

ARCHITECT: FERENC POTZNER

Often the highest risk in architecture is found when trying to reconstruct the past: historic buildings lost to war damage or political neglect, where traditional skills need to be re-established and a contemporary take on the original function needs to be applied. Concise studies of original construction documents, archived photographs and modernisation of built form have lead to these two projects' result. Behind traditional masonry modern facilities can be found, lifts, and modern

LULLULANGI, Mithen – SAMPEBUA, Onesimus: MAINTAINING THE CULTURAL HERITAGE OF TORAJA

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 24-27, DOI: 10.33268/Met.2019.7.2

TONGKONAN RESTORATION, INDONESIA

The study of the Toraja traditional house or Tongkonan in Indonesia aims to discover a better understanding of how a home serves as a container for human activities. The process of construction, from selection of materials and the cultural importance of forest estate management, through to methods of implementation and continuous social impact. Each stage being celebrated by the community to strengthen a sense of kinship. Recently some of these homes have been modernised, using for example sheet metal covering, which does increase the life span of a building at the cost of depreciating cultural and touristic value. This study aims to help the community retain value in terms of architectural and social heritage.

WETTSTEIN, Domonkos: EQUILIBRIUM BETWEEN ROCK AND PEOPLE

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 28-33, DOI: 10.33268/Met.2019.7.3

COVERING ARCHAEOLOGICAL ABBEY RUINS, SAINT MAURICE, SWITZERLAND

ARCHITECT: SAVIOZ FABRIZZI ARCHITECTES

The cliffside site for this abbey was chosen about 1500 years ago for its defensible location, unfortunately regular rock falls have continually damaged the buildings and endangered life. Therefore the architect opted to design a structure which actively expresses this danger, a "steel and stone roof" that catches falling rocks. The nature of this project being somewhat traumatic stands to remind visitors that one can not defeat gravity, the power of nature or spirituality and everyone can visit these monumental ruins in the knowledge that it is possible to understand the meaning behind "Take Up Thy Cross and Follow Me".

KATONA, Vilmos: NOUVEL AND ROME

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 34-39, DOI: 10.33268/Met.2019.7.4

ALDA FENDI'S ART FOUNDATION AT FORUM BOARIUM, ROME, ITALY

ARCHITECT: JEAN NOUVEL

Taking a historical building and redeveloping it as a complex fusion of experimental studio spaces, galleries and a restaurant has resulted in a collage of ideas. The monumental building has been reimagined as to avoid the obvious: industrial structural elements vie for place alongside original stone walls, mirror walls are placed as spatial indicators, whilst other areas are purposely fragmented in order to make a play with light. This Rhinoceros Palace is available for short term residential occupancy on the same terms as its architectural manifestation as a place for experimentation, a collage of ideas.

VIRÁG, Zsolt: THE INTELLECTUAL REBIRTH OF BUILDINGS

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 40-43, DOI: 10.33268/Met.2019.7.5

NATIONAL PALACE AND NATIONAL CASTLE PROGRAM, HUNGARY

39 monumental buildings, 20 palaces and 19 castles, are undergoing restoration with the intent to preserve cultural identity in today's tourist orientated market. Careful understanding of the original function of these places must be identified prior to adding layers of the contemporary. This complex process should draw inspiration from the past, providing visitors with anecdotal experiences that stand firm in the present. Each of these buildings can be viewed as a process of intellectual

rebirth aside from their physical substance being subject to restoration. All of these buildings serve new functions, can be visited as traditional tourist attractions and are supported by the implementation of interactive learning tools.

WESSELÉNYI-GARAY, Andor: TEXT MONTAGE ABOUT A CORNER BUILDING

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 44-49, DOI: 10.33268/Met.2019.7.6

GYÖRGY SZABAD PARLIAMENTARY OFFICE BUILDING, BUDAPEST, HUNGARY

ARCHITECT: BENCE VADÁSZ

Urban renewal, especially in conservation areas, often raises debate regarding the choice of what might be considered an appropriate architectural style: the aesthetic ideal might be considered "beautification", "symbolic" or "political". The sensitivity of reconstructing office space in the same urban space as the Parliament building resulted in a decision to reconstruct, reflect, the neighbouring buildings' facades behind which a contemporary office building hides. Aside from debating style this project implemented innovative solutions, regarding cladding technology, reduction of weight due to poor foundation conditions and the logistics required to construct a new building without closing down one of Budapest's most important metro stations.

ZÉKELY, Márton: 134 YEARS OF COLOURS

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 50-55, DOI: 10.33268/Met.2019.7.7

MILLENNIUM HOUSE RECONSTRUCTION, BUDAPEST, HUNGARY

ARCHITECTS: CSABA NAGY and KÁROLY PÓLUS

Pavilions in parks, including this one in Budapest's Varosliget Park, have often suffered from neglect and/or poorly conceived restoration work. Here is an example where stepping back in time to examine the original designs has inspired a more socially and architecturally sensitive project. The original external envelope has been restored to its original decorative splendour, whilst the interior design has paid its dues to the past without submitting to overt sentimentality, providing an improved visitor experience.

WETTSTEIN, Domonkos: STAR SHAPED TIME

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 56-59, DOI: 10.33268/Met.2019.7.8

STAR FORTRESS RESTORATION, KOMÁROM, HUNGARY / ARCHITECT: ISTVÁN MÁNYI

As with many examples of Star Forts, dating back to the Renaissance, the plan form can not be appreciated from the ground. This defensive building type is unique for the way rampart walls and their subsequent access corridors and ancillary spaces create an unusual play on form, natural light and one's sense of orientation. Military installations once restored make ideal exhibition spaces, ideal for exploring as a realtime and historic experience. The quality of brickwork, contemporary masonry and architectural concrete also assist in this game play between past and present.

VUKOSZÁVLYEV, Zorán: RECONSTRUCTION AGAIN

Citation: *Metszet*, Vol 10, No 7 (2019), pp 60-65, DOI: 10.33268/Met.2019.7.9

CSIKY GERGELY THEATRE RENEWAL, KAPOSVÁR, HUNGARY

ARCHITECTS: IVÁN HALAS, KRISZTINA L. BALOGH and FERENC ifj LŐRINCZ

Restoration and expansion of a more than one century old theatre building raises the question of examining parameters: What historic elements should be preserved to maintain the monumental building status, what changes to later additions are required and finally how to integrate ideas suited to the twenty-first century? The answer can be found in the past by undertaking a faithful restoration of the existing building and seeking out how to expand upon the original structural logic to create a contemporary extension and landscaping plan. The original pagoda like baroque theatre now sits upon a modern plinth creating a sense of dramatic approach to the functional and architectural presence.